

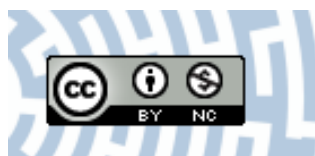

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Przestrzeń sakralna w kancjonale mazurskim - recenzja

Author: Irena Bukowska-Floreńska

Citation style: Bukowska-Floreńska Irena. (1997). Przestrzeń sakralna w kancjonale mazurskim - recenzja. "Komunikaty Mazursko-Warmińskie" (T. 4, (1997) s. 618-620).

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, remiksowanie, rozprowadzanie, przedstawienie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych. Warunek ten nie obejmuje jednak utworów zależnych (mogą zostać objęte inną licencją).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

**Krzysztof Dariusz Szatravski, *Przestrzeń sakralna w kancjonale mazurskim*,
Studia i Materiały WSP w Olsztynie, nr 104, Olsztyn 1996, ss. 144.**

Problem tożsamości kulturowej znajduje coraz szersze zainteresowanie wśród współczesnych badaczy różnych dyscyplin naukowych. Najczęściej podejmuje się go z perspektywy analizy antropologicznej, biorąc na warsztat całe kultury społeczności lokalnych i grup etnograficznych. Szczególnie interesujące jest jednak myślenie antropologiczne w analizach folklorystycznych i literackich, z których wywodzi się system myślenia opierający się na metodzie semiotycznej lub semiotyczno-strukturalnej. Trudno jest etnologowi dokonać oceny takich analiz opierając się nawet na wskazaniach Claude Lévi Straussa, który przeniósł ją do etnologii. Przeszkodą jest różnica w przedmiocie badań. Korci jednak szukanie punktów stykowych, których dostrzeganie jest właściwością antropologicznego widzenia nie tylko systemów kulturowych, ale funkcjonowania w nich pojedynczych zjawisk kulturowych. Często bowiem mają one znaczenie nie tylko jako wartość przedmiotowa (dziedzictwo) czy jako symbol, znak (kod) dla transmisji tradycji, ale jako wartość podmiotowa mająca znaczenie dla funkcjonowania świadomości tożsamości społecznej i kulturowej.

Biorąc to pod uwagę, chcę się ustosunkować do opracowania Krzysztofa

³ Ze znakiem „P”. *Relacje i wspomnienia robotników przymusowych i jeńców wojennych w Prusach Wschodnich*. Wybór i opracowanie Bohdan Koziello-Poklewski, Bohdan Łukaszewicz. Wstęp: Bohdan Koziello-Poklewski, Olsztyn 1977.

Szatrawskiego pt. *Przestrzeń sakralna w kancjonale mazurskim*. Słynny kancjonał mazurski ma właśnie taką wartość kulturową. Interesowali się nim dotąd historycy, jako zabytkiem piśmiennictwa w języku polskim. Krzysztof Szatrawski we wstępie do swego opracowania, omawiając jego cel, zwrócił szczególnie uwagę na problematykę wartości. Stąd za podstawowy cel swych badań i opracowania przyjął wskazanie „zgodności między sposobem postrzegania przestrzeni, realizowanym w pieśniach kancjonału mazurskiego, a protestanckim systemem wartości”. W analizie zwrócił uwagę na fakt, iż centrum tej przestrzeni, której autorzy pieśni nadali charakter i znaczenie sakralne, nie jest, jak niegdyś w średniowieczu, tylko katolicka świątynia z relikwiami świętych, lecz także miejsca, w których żyje, pracuje, czy też modli się człowiek. One są uświęcone przez fakt, że człowiek wszędzie poszukuje swych relacji z Bogiem, ale też i ze światem przyrody, z ziemią, słońcem, niebem itp.

Dlatego w analizie tekstów poetyckich, składających się na pieśni zebrane w kancjonale mazurskim, autor opisał nie tylko ich strukturę, ale rozpatrzył związki semantyczne przedstawięń przestrzennych i rozległy obszar form waloryzacji sakralnej tych przestrzeni. Przestrzeń tę porządkował na zorientowaną poziomo, pionowo, horyzontalnie, na przestrzeń podporządkowaną przyrodzie bądź człowiekowi, uwzględniając nie tylko czasoprzestrzeń życia człowieka, wpływającego czasu i inne.

Całość opracowania to nie tylko analiza semiotyczno-strukturalna, ale filozoficzna, w szczególności zaś aksjologiczna. I ten ostatni element ma największe znaczenie dla antropologicznego punktu widzenia — odnosi się do wartości literackich, sakralnych, ale też do postawy człowieka wobec tego, co zwykle wypełniają konkretne wartości kulturowe (wytwory), których tu się przecież nie wymienia. Jest to przestrzeń człowieka w kręgu: ziemi, natury, gospodarstwa i domu. Wartości te, podkreślane w pieśniach, są rzeczywiście „od zawsze” podstawową wartością materialną, społeczną i duchową ludzi wsi. Są swoistą niszą ekologiczną, w której człowiek najpewniej (bezpiecznie) się czuje. Stąd przywiązanie do ziemi i docenianie jej płodów, do domu rodzinnego i gospodarstwa (m.in. pieśni prośalne i dziękczynne). Bliskość i swojskość treści zawartych w pieśniach kancjonału była zapewne przyczyną chętnego jego używania przez wiele pokoleń, niezależnie od użyteczności religijnej.

Autor pisze, że ponieważ teksty w nim zawarte były polskie, to powszechne użytkowanie ich we wsiach mazurskich, od XVIII w. miało znaczenie dla kształtowania świadomości etnicznej Mazurów i utrzymania, mimo germanizacji, języka polskiego. Można tu wysnuć dalszy wniosek z przedstawionego materiału, że ponieważ kancjonału używali wszyscy na co dzień i od święta, był przedmiotem daru (np. z okazji chrztu), śpiewano z niego indywidualnie i wspólnie — miał znaczenie dla utożsamiania się nie tylko z rodziną, grupą religijną, ale i etnograficzną. Zaspokajał nie tylko wspólne potrzeby religijne, lecz przez swą poetycką formę i walory muzyczne kształtował i zaspokajał potrzeby estetyczne. Zawierał pouczenia w postępowaniu, przez co spełniał funkcję przewodnika właściwych zachowań. Był zatem cenną wartością, którą etnolog może określić jako korelat kulturowy norm i więzi społecznych, mający znaczenie dla świadomości tożsamości kulturowej Mazurów.

Tak więc obok analizy semiotyczno-strukturalnej i filozoficznej tekstu literackiego, jaka legła u podstaw opracowania Krzysztofa Szatrawskiego, etnolog może wyłowić konkretny materiał o wartości antropologicznej.

Na koniec warto podkreślić, że *Przestrzeń sakralna w kancjonale mazurskim* to opracowanie o wysokich walorach poznawczych, nie tylko ze względu na swoją treść, ale i na konsekwentnie zastosowaną metodę badawczą. Na szczególne uznanie zasługuje także antropologiczna problematyka ujęcia analizowanych wartości kancjonału.

Irena Bukowska-Floreńska